

การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

THE PARTICIPATION OF LOCAL LEADERS ON PROMOTION OF SANGHA ADMINISTRATION MUEANG DISTRICT KHON KAEN PROVINCE*

พระวสันต์ วสันตเวที (หงอกชัย), ชาญชัย ฮวดศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phra Wasan Wasantawetee (Hngokchai), Chanchai Huadsri

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail: day.wasan@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ 2) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 242 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์และวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก พบว่า ระดับมากทุกด้าน 2) ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุและอาชีพ แตกต่างกัน ในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านการปกครอง พระสงฆ์ควรนำไตรสิกขาเป็นแนวทางปฏิบัติ ด้านการศึกษา ควรส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ด้านการเผยแผ่ ต้องมีการเผยแผ่ ธรรมเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมให้สังคมเห็นคุณค่าการศึกษาทั้งธรรมศึกษา และศึกษาทางโลก ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมคณะสงฆ์ให้ความรู้ด้านกองทุนความช่วยเหลือเอื้ออาทรสังคมให้มากยิ่งขึ้น ด้านสาธารณูปการ ควรจัดการ ปรับปรุง ภูมิทัศน์ในอาคารบริเวณวัด ให้มีความร่มรื่นสะอาด น่าเลื่อมใส

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, ผู้นำท้องถิ่น, การส่งเสริม, คณะสงฆ์

*ได้รับบทความ: 25 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 15 เม.ย. 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 เม.ย. 2564

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the levels of the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration; 2) to comparatively analyze the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration; 3) to study the guideline of the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration in Muang District, Khon Kaen Province. The tools of this mixed method research were the questionnaire and the interview form. The number of the samples was 242 and that of the key informants was 12. The obtained data were analyzed by the social sciences computer program and contextual content analysis.

The research results indicated that

1) the levels of the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration in Muang District, Khon Kaen Province in overall and studied aspects were at a high level of practice. 2) The comparative analytical result revealed that the participation of the local leaders with differences in age and occupations in promoting the Sangha administration in Muang District, Khon Kaen Province was different with the statistical significance level of 0.05. The that of other factors was not different. 3) The guideline of the participation of the local leaders in promoting the Sangha administration in Muang District, Khon Kaen Province is that Administration: the monks should take the Trisikkha (Threefold Training) as an practical guideline; Education, they should promote both secular and spiritual education: Propagation: there should be continuously proactive propagation; Educational assistance: they should promote the society to see the value of secular and Dhamma education; Public assistance: the local leaders should the Sangha in terms of knowledge and funding to support the society more; Utilities: the landscape in the temple should be improved to be shady, clean and faithful.

Keywords: Participation, Local leader, Promotion, Clergy

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีลักษณะการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งมีการยึดหลักของการกระจายอำนาจในการปกครอง (Self Government) หรือที่เรียกว่าการปกครองท้องถิ่น (Local Government) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้า

มามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองได้อย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักสากลที่นานาอารยประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลที่รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจเพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น

อนุสนธิจักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้ 1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น 4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองและจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนรวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ 5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขรวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550)

แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีเจตนารมณ์อยากจะเห็นการเมืองไทยเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบมากขึ้นมีการถ่วงดุลและคานอำนาจมีการตรวจสอบอำนาจซึ่งกันและกันโดยการเมืองจะต้องมีให้อยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดหรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะหากแต่จะต้องเป็นการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ดังกล่าวได้ระบบการเมืองจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีส่วนร่วมในการติดตามข้อมูลข่าวสารมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายและน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติรวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับและติดตามประเมินผลเป็นต้น (คณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา, 2548)

จะเห็นได้ว่าตามระบอบการปกครองประเทศไทยนั้น ล้วนให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในภาคประชาชนต่อการปกครองตนเอง ในทางการเมืองการปกครองคณะสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะเปิดโอกาสให้พุทธบริษัท ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำรงและรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา เพราะตัวสถาบันพระพุทธศาสนาเองหรือพระสงฆ์เองจะสามารถอยู่ได้ ต้องอาศัยแรงศรัทธาสนับสนุนจากชุมชนและท้องถิ่นเป็นการสำคัญ ในการ

ทำวิจัยในครั้งนี้จึงอยากเห็นส่วนสำคัญของผู้นำท้องถิ่น ที่มีฐานะเป็นเจ้าของท้องที่พื้นที่นั้นๆได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการงานปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้งานคณะสงฆ์สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง และองค์กรไปสู่ความเจริญในทุกๆด้าน ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสังคมของตนเอง

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นเป็นไปตามเป้าหมาย บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น ตามหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืนการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลซึ่งประกอบด้วยหลักประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (พระปีย์วัฒน์ ปิยสีโล (จักร์แต), 2554)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการใช้วิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากจำนวนผู้นำท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แบ่งตามลำดับได้ดังนี้ คือ จำนวน 18 คน ผู้ใหญ่บ้าน 267 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 128 คน สมาชิกเทศบาลนคร 24 คน สมาชิกเทศบาลเมือง 36 สมาชิกเทศบาลตำบล 120 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เขตอำเภอเมืองขอนแก่น 9 คน ประธานชุมชน 98 คน รวมเป็น 697 คน และได้ทำการสุ่มกลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยเทคนิคแบบสุ่มตัวอย่างแบบ Krejcie and Morgan (ปัญญา คล้ายเดช, 2560 : 165) โดยใช้สูตรจากตารางสำเร็จรูป จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากร จำนวน 242 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ กำนัน 4 คน ผู้ใหญ่บ้าน 7 คน ประธานชุมชน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่ง

ตอนที่ 2 สอบถามคำถามที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยได้กำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องปริมาณความคิดเห็นที่ผู้ตอบเห็นว่าตรงกับตนเองเพียงระดับเดียวกันจาก 5 ระดับ (Rating Scale) (ปัญญา คล้ายเดช, 2560 : 217) ทั้ง 6 ด้าน จำนวน 30 ข้อ คือ 1) ด้านการปกครอง จำนวน 5 ข้อ 2) ด้านการศึกษา จำนวน 5 ข้อ 3) ด้านการเผยแผ่ จำนวน 5 ข้อ 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 5 ข้อ 5) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ จำนวน 5 ข้อ 6) ด้านสาธารณูปการ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ลักษณะคำถามปลายปิด นำเครื่องมือในการวิจัยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้ หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสม เพื่อพิจารณาทั้งด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2551 : 75) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 – 1.00 ส่วนข้อที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 พิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้งตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2555 : 102) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .981 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง สามารถนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างได้จริง นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ในการนำไปแจกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์

1) ศึกษาวิธีสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสัมภาษณ์

- 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- 3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์
- 4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 55.8 มีอายุตั้งแต่ 30 - 39 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 86.4 มีอาชีพผู้ใหญบ้าน จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0

2. ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.97$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการสาธารณสุข เศรษฐกิจ, ด้านการศึกษา, ด้านการปกครอง, ด้านสาธารณูปการ, ด้านการเผยแพร่, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ วิริยะ คือ ด้านความเพียรพยายาม, วิมังสา คือ ด้านความไตร่ตรอง, จิตตะ คือ ด้านความเอาใจใส่, ฉันทะ คือ ด้านความพึงพอใจ ตามลำดับ

3. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผู้นำท้องถิ่นมีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ผู้นำท้องถิ่นมีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ผู้นำท้องถิ่นมีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานผู้นำท้องถิ่นมีตำแหน่งต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครอง

คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

5. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการปกครอง พระสงฆ์ควรนำไตรสิกขาเป็นแนวทางปฏิบัติ ด้านการศึกษา ควรส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ด้านการเผยแผ่ ต้องมีการเผยแผ่ธรรมเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมให้สังคมเห็นคุณค่าการศึกษาทั้งธรรมศึกษา และศึกษาทางโลก ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมคณะสงฆ์ให้มีความรู้ด้านกองทุนความช่วยเหลือเอื้ออาทรสังคมให้มากยิ่งขึ้น ด้านสาธารณูปการ ควรจัดการปรับปรุงภูมิทัศน์ในอาคารบริเวณวัด ให้มีความร่มรื่นสะอาด น่าเยี่ยมชม

อภิปรายผล

จากการวิจัย ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จากผลการศึกษา พบว่า ระดับ การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.97$) ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การสร้างการมีส่วนร่วมคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ยังมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความเจริญ การร่วมมือขององค์ประกอบทั้งสามนั้น จะทำให้ชุมชนเจริญได้นั้น ต้องอาศัยผู้นำแบบประสานที่ประสานความสัมพันธ์ และการทำงานในชุมชนให้ดำเนินไปได้ ขัดแย้งกับงานวิจัยของ สุริยัน ปันชัย (2552 : 160) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ชะเนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และขัดแย้งกับงานวิจัยของ สำนอง บำเพ็ญ (2548 : 158) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสภาท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง และขัดแย้งกับงานวิจัยของ อาริณา มะหะหมัด (2550 : 165) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลท่าไม้ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และขัดแย้งกับงานวิจัยของ คำเกิง ลักษณะโยธิน (2552 : 144) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ในเขตเทศบาลนครลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับประชาชนปไต่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

จากผลการศึกษา ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$) เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้ผู้นำไปประพฤติปฏิบัติจนประสบความสำเร็จในสิ่งที่ทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการทำงาน หากจะว่าไปแล้วอิทธิบาทนั้น เป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ เป็นเครื่องประกอบในการบำเพ็ญเพียรในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นหนทางแห่งการแสวงหาความจริงของชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ โอภาษี (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนืออำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จากการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 4 ด้านคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า รัฐบาลมีนโยบายพัฒนาส่งเสริมบทบาทของสตรี การสร้างภาวะผู้นำของสตรี และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ เพื่อให้โอกาสสตรีในทุกพื้นที่ทุกชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา เพศหญิงที่มีความรู้ ความสามารถเป็นที่ยอมรับของชุมชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ การกำหนดแผน นโยบายในการพัฒนาชุมชน ชัดแย้งกับงานวิจัยของ นิมิตร สุขแยง (2549 : 133) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน และขัดแย้งกับงานวิจัยของ ดำเกิง ลักษณะโยธิน (2552 : 144) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปางแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 35 - 50 ปี ซึ่งเป็นช่วงของวัยผู้ใหญ่มีแนวคิด ประสบการณ์ การพัฒนาชุมชนที่หลากหลายประกอบกับมีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในระดับหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิมิตร สุขแยง (2549 : 133) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ“การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ คำเกิง ลักษณะโยธิน (2552 : 144) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ“การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชรา บุญเฉลิม (2546 : 134) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีการศึกษาต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ซึ่งการศึกษาของผู้นำชุมชนเป็นหนึ่งในการจัดระบบแนวคิด การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาอีกทั้งการมีการศึกษาสูงประกอบกับการมีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชน การเมือง การปกครองจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณข ป้อมเป็น (2550 : 123) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลหัวดง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ (2550)”พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลตำบลหัวดง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิมิตร สุขแยง (2549 : 133) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ“การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีตำแหน่งต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอาชีพต่างกัน ย่อมมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มีโอกาสได้นำสิ่งที่ตนเองเคยเห็น เคยรับฟังมาพูดคุยกับผู้นำในชุมชนของตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยการปรับกิจกรรมหรือแนวทางให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ จึงทำให้การมีส่วนร่วมแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ คำเกิง ลักษณะโยธิน (2552 : 144) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง (2550)” การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า อิทธิบาท 4 นี้ เกื้อหนุนกันและกันและมักมาด้วยกัน เช่น เกิดฉันทะ ก็มีใจรักในสิ่งที่ทำแล้วทำให้มีความพากเพียร เมื่อพากเพียร ก็เอาใจจดจ่อใฝ่ใจอยู่เสมอและเปิดช่องให้ใช้ปัญญาไตร่ตรอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ โอภาษี (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนืออำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การพัฒนาชุมชนแบบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทำให้การพัฒนาชุมชนเกิดผลดีตามมาหลายๆ ดังนี้

1. ด้านการปกครอง มีแนวทางในการพัฒนาว่า มีการเกื้อหนุนให้เกิดการศึกษา และการศึกษา สงเคราะห์ ทั้งที่พระสงฆ์เองสอนพระเณรด้วยกันเอง และสงเคราะห์กุลบุตร กุลธิดา เพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง หรือการปฏิบัติไตรสิกขาดำเนินไปได้ด้วยดีอย่างได้ผลสูงสุด
2. ด้านการศึกษา มีแนวทางในการพัฒนาว่า วัดและพระสงฆ์ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนทั้งความรู้ทางโลก ความรู้ทางธรรม
3. ด้านการเผยแผ่ มีแนวทางในการพัฒนาว่า ต้องมีการวางแผนการ เตรียมการและการจัดการให้การเผยแผ่ศาสนา มีความทันสมัย ต้องมีการเผยแผ่ ธรรมเชิงรุก อย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์ โดยการอบรมให้ความรู้ประชาสัมพันธ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นการดำรงไว้ การรักษาวัฒนธรรม ประเพณีและขนบธรรมเนียม

4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีแนวทางในการพัฒนาว่า อนุเคราะห์การจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนวัยเรียน ชักชวนชาวบ้านให้สนับสนุนการศึกษาและอุปกรณ์ การเรียน การส่งเสริมให้สังคม ประชาชน เห็นคุณค่า การศึกษาทั้งธรรมศึกษา และศึกษาทางโลกมากขึ้น นำแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มาไว้ในวัด ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านการศึกษา เทคโนโลยี คุณธรรม จริยธรรม

5. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีแนวทางในการพัฒนาว่า ท้องถิ่นส่งเสริมคณะสงฆ์ให้ความรู้ด้าน กองทุนความช่วยเหลือเพื่ออาหารสังคมและคณะสงฆ์เพิ่มบทบาทมากยิ่งขึ้น ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทาง สังคมต่าง ๆ เป็นการเอื้อเพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่าง บ้าน ชุมชน วัด และสังคม

6. ด้านสาธารณูปการ มีแนวทางในการพัฒนาว่า ต้องส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับ ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน รวมถึงการจัดการ ปรับปรุง ภูมิทัศน์ในอาคารบริเวณวัด ให้ความร่มรื่นสะอาด น่าเลื่อมใส

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

พัฒนารูปแบบการบริหารของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ มีแนวโน้มการพัฒนาการบริหารของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านดีให้ขึ้น ควรทำอย่างจริงจัง ใส่ใจในแต่ละด้านให้มากกว่านี้ จะทำให้การบริหารของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์มี แนวโน้ม หรือ หลักการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ที่ดีขึ้นในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์อื่นหรือจาก ท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่กว้างขวาง และใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชนวุฒิสภา. (2548). *ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนใน*

การกำหนดนโยบายของรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญมาตรา 76 : กรณีศึกษาการบริหารจังหวัดแบบบูรณา

การ (CEO). รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2551). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: เทพเนรมิตร.*

ณิสรา บุญเฉลิม. (2546). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมะขามหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*

คำเกิง ลักษณะโยธิน. (2552). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*

- บุญชม ศรีสะอาด. (2555). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปัญญา คล้ายเดช. (2560). *ระเบียบวิจัยทางรัฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์.
- พระปยวัฒน์ ปิยสีโล (จักร์แต). (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่จังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิพนธ์ โอภาษี. (2557). *การบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช.
- นิมิตร สุขแยง. (2549). *การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แก้ว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2563 จาก <https://www.ombudsman.go.th/10/documents/law/Constitution2550.pdf>
- สำรอง บำเพ็ญ. (2548). *การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ*. ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุริยัน ปันชัย. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน*. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- อรนุช ป้อมเป็น. (2550). *บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลห้วยดง อำเภอลับแลจังหวัดอุดรดิตถ์*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- อารีณา มะหะหมัด. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลท่าไม้ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี*. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.